

ЕКОЛОГІЧНО ВІДПОВІДНА ПОВЕДІНКА ЯК ОБ'ЄКТИВНИЙ ПОКАЗНИК МОРАЛЬНОСТІ ТА ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Грітченко Тетяна Яківна,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фахових методик
та інноваційних технологій у початковій школі

На сучасному етапі розвитку суспільства соціальна напруженість і погіршення екологічних характеристик середовища проживання вимагають від людини якісно нового екологічно орієнтованого мислення і відповідної поведінки. Умовою збереження і подальшого розвитку людини є оволодіння нею культурою підтримки гармонійних відносин і рівноваги з навколишнім середовищем. Разом з тим низький потенціал екологічної культури сучасної людини, що виявляється як на індивідуальному, так і на державному рівнях, створює загрозу самому існуванню цивілізації.

Дослідження численних експертів показують, що проблема екологічно розумного буття людини відноситься до числа глобальних, тобто властива будь-якій країні, будь-якому регіону. Низький рівень екологічної освіченості населення, включаючи й учнів різних вікових груп, відзначається багатьма вітчизняними дослідниками (С. Бойченко, Т. Саєнко, О. Грошовенко, А. Матвійчук, Н. Пустовіт, О. Пруцакова, Л. Руденко, О. Колонькова, Є. Павлютенко, С. Совгіра, С. Шмалей та ін.) Останнє пояснюється великою кількістю соціальних, економічних, геополітичних причин, проте певну відповідальність за стан екологічної культури населення несе й освіта.

Незважаючи на широке поширення ідей орієнтації освіти на виховання в учнів екологічно адекватної поведінки в навколишньому середовищі, сприйняття природи як однієї з вищих цінностей, розуміння необхідності гармонії з нею, всі ці аспекти екологічної культури ще недостатньо представлені в змістових і процесуальних аспектах сучасної освіти.

Екологічно відповідна поведінка в сучасних умовах стає найважливішим фактором духовного і фізичного виживання людства й існування біосфери, успішного розвитку ноогенезу. Сутнісною інтегративною характеристикою особистості є її екологічно відповідна поведінка як об'єктивний показник моральності та духовного розвитку сучасної людини.

У педагогічній літературі [2; 5; 7; 9 та ін.] широко використовуються поняття, синонімічні цьому: природовідповідна поведінка, екологічно доцільна поведінка, екологічно орієнтована поведінка, екологічно виправдана поведінка тощо. Є підстави вважати, що термін «екологічно відповідна поведінка» найбільш адекватно відображає ситуацію в соціумі.

Зміст поняття «екологічно відповідний» відображає два аспекти. Перший – основні принципи розвитку біосфери і закони екології. Другий аспект – гуманістичні філософські положення, які стверджують самостійну найвищу цінність природи.

З огляду на вищесказане, екологічно відповідну поведінку можна визначити як інтегративну характеристику всієї системи життєдіяльності людини, яка узгоджується з закономірностями розвитку біосфери і основними законами екології, засновану на розумінні цілісності і цінності живої природи, на усвідомленні себе її частиною, прийнятті будь-якого життя як самостійної найбільшої цінності незалежно від форми її прояву.

Досвід екологічно відповідної поведінки – це поняття, що відображає особистісний підхід до проблеми. З точки зору концепції особистісно орієнтованої освіти, ставиться якісно нова освітня мета – дати дитині початковий досвід пошуку цінностей і сенсу ставлення до природи. Досвід екологічно відповідної поведінки означає особистісне самовизначення дитини у природі, воно знадобиться їй і буде накопичуватися все життя.

Нерідко не тільки діти, а й педагоги слабко уявляють вимоги, норми і правила здійснення екологічних вчинків і до них відносяться формально. Регулятори поведінки повинні бути прийняті дитиною, тобто стати для неї особистісно значущими. Норми поведінки не можуть бути задані кимось або чимось – це результат смислової взаємодії суб'єктів один з одним і з об'єктом вивчення. У центрі такої взаємодії виявляються цінності, в свідомості особистості відбувається їх друге народження, тоді вони знаходять свій сенс для конкретної особистості і стають внутрішніми регуляторами відносин і поведінки суб'єктів освітнього процесу. Однозначно ясно, що засвоєна цінність не може бути однаковою для всіх учнів, вона є індивідуальною, глибоко особистою для кожного з них. Таким чином, ядром особистісного досвіду є цінність, що стала особистісним змістом для дитини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойченко С. В., Саєнко Т. В. Екологічна освіта – основа сталого розвитку суспільства К. : Університет «Україна», 2013. 502 с.
2. Грошовенко О. П. Формування у молодших школярів дбайливого ставлення до природи у позаурочній виховній роботі : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2007. 19 с.
3. Матвійчук А. В. Екологічне знання та стиль мислення сучасної науки. Монографія. Рівне : «Ліста-М», 2002. 147 с.
4. Павлютенко Є. М. Формування екологічної культури в сільських школярів. Х. : Вид. Група Основа, 2011. 128 с.
5. Пустовіт Н. А. Формування культури екологічної поведінки учнів основної школи : методичний посібник. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 56 с.
6. Совгіра С. В. Передумови та формування екологічної культури особистості в контексті збалансованого розвитку. *Вісник Глухівського*

національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки. 2016. Вип. 31. С. 7–14.

7. Формування екологічної компетентності школярів : наук.-метод. посібник / Н. А. Пустовіт, О. Л. Пруцакова, Л. Д. Руденко, О. О. Колонькова. Київ : «Педагогічна думка», 2008. 64 с.

8. Шмалей С. В. Екологічна особистість : монографія. К. : Бібліотека офіційних документів. 1999. 232 с.

9. Юркова Т. Ф. Формування у підлітків ціннісного ставлення до природи в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Херсон, 2008. 20 с.